

Rozhovor s PhDr. Michalem Stehlíkem, PhD., děkanem FF UK

O fakultě, její ediční politice a kostce cukru.

Michal Stehlík se narodil v roce 1976. Vystudoval obory Historie a Slovakistika na Filozofické fakultě UK. Po studiích působil v Městském muzeu a galerii v Dačicích, kde se podílel na několika příhraničních projektech, založil tradici Dačických barokních dní a tamní Filmový klub. V roce 2001 absolvoval rigorózní řízení na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně s tématem „Židé na Dačicku a Slavonicku 1670–1948“. V roce 2001 nastoupil na Ministerstvo kultury ČR, odkud přešel v roce 2002 do Národního muzea, kde od roku 2003 vykonával funkci náměstka generálního ředitele pro výstavní a sbírkotvornou činnost. Koordinoval první i druhou Pražskou muzejní noc, byl zde komisařem výstavy „Fotbal! 1934–2004“ a doposud vede projekt ESMUS – evidenční systém muzejních sbírek 2004–2008. Od roku 2002 vyučuje na Ústavu slavistických a východoevropských studií slovenské dějiny a od roku 2007 na Technické univerzitě v Liberci kulturní management. V roce 2005 obhájil na FF UK doktorskou práci „Tři cesty ke Slovensku (Kálal, Kolísek, Rotnág) 1896–1914“. V roce 2006 se stal děkanem Filozofické fakulty UK. Odborně se věnuje česko-slovenským vztahům před rokem 1918 a dále regionálním dějinám jihozápadní Moravy a Vysočiny v období 1914–1960. Ve volných chvílích se věnuje především dceři Viktorii, dačickému zastupitelstvu, fotbalu a fotografování.

1. Do funkce děkana jste nastoupil jako poměrně mladý, ve srovnání s většinou předchozích děkanů s relativně nízkou akademickou hodností a jako první děkan v historii Filozofické fakulty jste nepřišel přímo z jejího nitra, nýbrž „zvenku“. Uvážíme-li, že akademické prostředí je sice formálně kolegiální, ale autorita se v něm tradičně – zejména v sociálních vědách – odvozuje především od věku a dosažené akademické hodnosti, pak je první otázka nasnadě: Nemusel jste v prostředí fakulty a univerzity čelit nedůvěře, rezervovanosti, či dokonce prezírání?

Na tuto obsáhlou a strukturovanou otázku je celkem jednoduchá odpověď. Nemusel.

2. Předchozí otázku jsme položili rovněž proto, že se z dosavadní tradice Filozofické fakulty vymykáte ještě v jednom směru. Při pohledu „zvenku“ se totiž zdá, že zastáváte tzv. manažerské pojetí řízení akademické instituce. Domníváte se, že si doba žádá spíše profesionalizaci a oddělování vrcholných manažerských pozic od vlastní akademické práce než tradiční obsazování klíčových pozic akademických institucí samotnými členy akademické obce?

Nevím, zda se to zdá zvenku, či zevnitř, ale to je na delší debatu. Nemyslím si, že by byl problém v systému, spíše je to otázka konkrétních osobností. Ostatně, já sám se nepovažuji za

manažera v čistém slova smyslu, řekněme manažer s vnitřním vhladem do systému. Vysloveně klasický manažer by byl v našem specifickém světě možná trochu ztracen...

3. Přejděme tedy k Vaší práci jako takové. Nedávno tomu byl rok, co jste se ujal své funkce, a to je jistě vhodná příležitost k bilancování. Ve své zprávě o činnosti za uplynulé období jste ale shrnul hlavně věci dosažené, méně jste se již věnoval perspektivám. Po roce jste ale jistě své původní představy a vize určitým způsobem upravil, přehodnotil je, konkretizoval je nebo změnil jejich priority. Jaké jsou tedy podle Vás dnes hlavní problémy Filozofické fakulty a před jakými klíčovými rozhodnutími stojí? V čem jste musel korigovat svou původní vizi fungování a rozvoje Filozofické fakulty?

Trochu bych nesouhlasil s tím, že výroční zpráva postrádá více perspektiv, neboť dle mého jsou obsaženy v konkrétních krocích jednotlivých oblastí života fakulty. Přiznám se, že jsem kupodivu nemusel nijak zásadně měnit priority, spíše dostaly jasnější kontury. Šíře záběru fakulty a složitost tohoto organismu navíc nedovoluje jednoduše pojmenovat dvě nebo tři klíčová rozhodnutí. Proto budu asi obsáhlejší. Fakulta musí jasně definovat, které obory se zde do budoucna budou pěstovat – to souvisí s procesem akreditace a reálného zavedení strukturovaného studia, které jsem jasně deklaroval od akademického roku 2008/2009. Mimo jiné je tato priorita důvodem pro zřízení akreditačního referátu na podzim minulého roku. Fakulta se musí velmi jasně vědecky profilovat, ale mít také pro vědeckou činnost podmínky. S tím souvisí návrh nového systému institucionální podpory vědy v ČR, který by měl začít fungovat v roce 2009. Již nyní se připravují hodnotící kritéria, přičemž do tohoto procesu příprav jsme aktivně vstoupili, a myslím, že se nám daří promlouvat do tvorby kritérií tak, aby naše obory nepřišly zkrátka. S tím souvisí i soustředěnější postup v oblasti ediční činnosti. Fakultu trápí prostorové problémy a naší snahou je zajistit odpovídající zabezpečení této oblasti. Fakulta musí najít mimodotační zdroje financí, což mimo jiné znamená aktivnější přístup v oblasti dalšího vzdělávání – zde v květnu 2007 vzniklo specializované pracoviště –, dále je to příprava evropských projektů do operačních programů a příprava „nové generace“ placeného studia pro zahraniční studenty. Shrnu-li předchozí věty do pár slov: Klíčová rozhodnutí musí padnout v oblasti obsahu studia, navýšení vědecké kapacity, nalezení prostor a nastavení systému vícezdrojového financování.

4. S tím souvisí další otázka. Jakou pozici by podle Vás měla Filozofická fakulta zaujímat v rámci Univerzity Karlovy, české akademické obce, české společnosti a zahraniční vědecké komunity?

Myslím, že takovou pozici, jaká jí přirozeně patří. Jsme největší fakultou a jednou ze čtyř původních. Tudíž naše role musí být jednoznačně silná a nezastupitelná. V mnoha ohledech tuto pozici ostatně máme, v některých oblastech je ovšem nutné naši činnost zintenzívnit. Jde např. o naši pozici v praktických oblastech rozvoje univerzity, jako je záležitost prostorového rozvoje. Pokud jde o českou akademickou obec a zahraniční vědeckou komunitu, zde se budeme snažit uvnitř ČR o posílení dobrého jména fakulty, což je o určitém PR, a do zahraničí chceme intenzivněji prosadit naši vědeckou produkci (připravujeme distribuční smlouvu pro naše periodika) a snažíme se k nám „přitáhnout“ významné mezinárodní konference.

5. Řízení tak velké instituce, jakou Filozofická fakulta je, představuje jistě psychicky i časově velmi náročnou práci. Proto se nabízí otázka, zda máte vůbec při výkonu funkce děkana čas se věnovat vlastnímu vědeckému růstu. Máte nějaké výukové nebo výzkumné aktivity? A pokud ano, jakým tématům se věnujete?

Snažím se stále přednášet v rámci Středoevropského semináře na slavistice a ještě z dob muzejních mi zůstala povinnost přednášet kulturní management v Liberci. Ohledně vědecké práce, po půl roce jakéhosi „stopstavu“ jsem se dostal k několika studiím v rámci témat, kterým se dlouhodobě věnuji, tj. 50. léta na Vysočině, popř. slovenský politický katolicismus před rokem 1918. V říjnu vyjde knížka o dějinách obce Český Rudolec ve 20. století a nejnověji jsem se „upsal“ na texty o dějinách Slavonic ve 20. století pro novou expozici muzea.

6. Než přejdeme ke konkrétním problémům, učiňme ještě malou odbočku. Pro řadu lidí má akademické prostředí své osobité kouzlo a zejména mladým badatelům toto kompenzuje nepřiliš utěšené podmínky finanční. Také má pro Vás akademické prostředí své osobité kouzlo? Jakou z akademických svobod např. osobně nejvíce oceňujete?

Samozřejmě, že má. Osobně oceňuji relativní neodvislost akademické sféry od světa politiky, mám srovnání např. s příspěvkovými organizacemi v resortu kultury, kde je přímá linka na ministerstvo mnohdy problémem.

7. A nyní tedy ke konkrétním problémům. Filozofická fakulta se např. dlouhodobě potýká s nedostatkem prostoru a tento problém se tváří v tvář narůstajícímu počtu studentů a s ním souvisejícímu nárůstu počtu pedagogů stále zvětšuje. Pod Vaším vedením se tento problém začal poměrně rázně řešit. Mohl byste osvětlit svou krátko-, středně- a dlouhodobou koncepci v tomto směru a ujasnit, kdo, kdy a kam by se měl stěhovat?

Krátkodobé hledisko je především záležitostí řešení krizových situací, jako např. nedávná nutnost stěhovat Český národní korpus vzhledem k výstavbě knihovny. To se nám podařilo vyřešit pronájemem v blízké pasáži Platýz. Zároveň jsme narazili na možnost výhodného pronájmu v paláci Oettingen na Malé straně a zde nám vyšel vstříc Magistrát hlavního města Prahy. Přestěhováním některých pracovišť, o jejich přesném seznamu ještě není rozhodnuto, se dostaneme k tomu, že se nám poněkud „rozvolní“ prostorová situace, ať již v hlavní budově či v Celetné ulici. Z hlediska pronájmů to však považuji za hraniční situaci, a chtěl bych v této cestě pokračovat nějak intenzivněji. Fakulta momentálně sídlí na devíti místech v Praze, což je podle mého názoru neúnosné. Proto jsme se ve střednědobém horizontu dohodli s Národní knihovnou na případném využití 1 000 metrů čtverečních v objektu Klementina, i když bychom se samozřejmě nebránili využít v tomto tradičním objektu do budoucna více prostor. Dlouhodobý horizont je jasný – získat pro FF UK novou budovu a soustředit naše pracoviště a učebny do tří objektů (hlavní budova – Šporkův palác – nová budova), plus ony metry v Klementinu... Zatím jsme o novém objektu jednali jak na úrovni vedení UK, tak i s orgány státní správy či magistrátu. Jako hlavní problém se jeví vůbec onen první krok, tj. nalezení vhodného objektu, o který by se UK mohla ucházet. Začali jsme konkrétně uvažovat o pražské Invalidovně, ale je zřejmé, že tyto záležitosti jsou během na delší trať.

8. Dalším ožehavým problémem je finanční soběstačnost Filozofické fakulty. Zejména v souvislosti s úpravou platového předpisu bude jistě znovu nastolen problém základních částí, které nejsou schopné si na sebe „vydělat“. Jak se díváte obecně na problém solidarity mezi velkými a malými obory na Filozofické fakultě, ale i mezi jednotlivými fakultami Univerzity Karlovy? Budete se třeba snažit na úrovni univerzity změnit současné nastavení, které pro Filozofickou fakultu není příliš výhodné? A pokud se ho budete snažit změnit, tak do jaké podoby?

Zde vidím hlavní problém v přístupu k celé věci. Bavíme se o vnitřním systému, popř. o vnitrouniverzitních pravidlech, a trochu nám uniká otázka, jakým způsobem k nám vůbec peníze přitékají. Již teď je zřejmé, že čistě dotační peníze na studenta nás „neuživí“, neboť musíme zapojovat peníze určené na vědu, rozvojové projekty, grantové prostředky, vlastní výdělečnou činnost (programy pro zahraniční studenty, další vzdělávání) a do budoucna připravované projekty do operačních programů EU. Bez této vícezdrojovosti nebude možný jakýkoliv rozvoj, ostatně ani případné udržení stávající situace. Proto není možné soustředit otázku „solidarity“ na úzký výsek dotačních financí normativu, ale musíme hovořit o všech těchto oblastech. Z hlediska vnitřního systému chceme od roku 2008 respektovat realitu a zároveň jasně vyznačit oblasti, které jsou pro život a budoucnost fakulty zásadní. Nový systém „balíčkování“ bude zvažovat počet studentů a absolventů, počet absolventů Ph.D. studia, grantové prostředky získané pracovištěm, úroveň vědy – výstupy a nakonec i hodnotní strukturu pracoviště – zejména s ohledem na akreditace. Každému z těchto pěti kritérií bude přidělena váha, dle které se budou rozdělovat prostředky. Pokud jde o celkový systém financování, těžko se dobereme výraznějších strukturálních změn právě v oblasti normativu, jak jsem odpověděl již výše, nyní se snažíme aktivněji promlouvat především do systému financování vědy, aby nám tento významný zdroj do budoucna neunikl. Soustředili jsme se především na připravovaná kritéria – prozatím se nám podařilo v návrhu rozdělit oblasti humanitních a společenských věd a věd ostatních, dále je v této naší „oddělené“ sekci posílena role monografií, na což jsme rovněž tlačili. Patrně se nám však nepodaří prosadit něco jako „kvazi-impakt“ humanitních oborů – tj. seznam uznávaných časopisů v našich oborech s vyšší vahou –, neboť humanitní vědy nejsou významně zapojeny do systému impaktovaných časopisů. Rozdělení posuzovaných oblastí a posílení monografií považuji za úspěch, přičemž zásadní bude jistě definitivní návrh, toto musíme brát jako další z verzí v procesu...

9. Jsou tu ale i další důležité otázky, jež se netýkají pouze Filozofické fakulty, ale Univerzity Karlovy jako celku. Např. nakolik vhodné jsou současné podmínky pro „životně“ (akreditačně) nezbytné habilitace a profesury, jež byly nastaveny na úrovni univerzity. Nebo otázka, je-li tříступňové studium v rámci Boloňského procesu vhodné pro všechny studijní programy Filozofické fakulty. Jak se na díváte na tato témata?

Habilitace a profesury prošly pod novým vedením univerzity relativně rychlou proměnou, neboť pan prorektor Horyna věnoval hodně energie projasnění a přesnému definování kritérií. Do této práce se zapojila i FF UK, a to jak její vědecká rada, tak i vedení základních součástí. Výsledkem je materiál, ve kterém se nám podařilo prosadit některé záležitosti, jako je např. pokles publikací potřebných na habilitaci na 15 či zařazení významných komentovaných překladů či edic do uznatelných výstupů habilitační práce. Strukturované studium je dlouhodobý proces. Od roku 2005 existuje tzv. Prague Network, což je pravidelné setkávání děkanů filozofických fakult Evropy, které se letos odehrálo v Coimbře. S procesem

přestrukturování se potýkají všude a narážejí na prakticky stejné problémy. Hlavním otazníkem je pro nás vytvoření reálného profilu bakaláře u oborů, které předpokládají mimořádný objem znalostí, jako jsou např. sinologická studia či egyptologie. Zde si nejsem jist, zda Boloňa plní svůj účel. V rámci akreditační komise to prozatím vypadá, že se podaří zachovat alespoň jednoduté pětileté studium psychologie. V ostatních oblastech jsem připraven fakultu „přestrukturovat“, přičemž od roku 2008/2009 bych kromě zmíněné psychologie chtěl otevírat pouze programy strukturovaného studia.

10. Časopis „ČLOVĚK“ je určen studentské vědě a mladým badatelům obecně. Nemůžeme se tedy vyhnout otázce na téma, které se jich obzvláště týká. Univerzita Karlova vyhlásila podporu mladých badatelů – a konkrétně doktorské studium – za svou prioritu, ale letošní soutěž Grantové agentury Univerzity Karlovy zanechala v tomto směru velmi rozpačité pocity. Na počátku stála transformace Grantové agentury v instituci, která podporuje právě a jenom doktorandy, a Vaše výzva, aby daná možnost byla v maximální míře využita. Zájem doktorandů z oblasti humanitních a společenských věd ale způsobil kolaps vyhodnocovacího systému a výsledky soutěže, která měla uzávěrku v listopadu loňského roku, se objevily až letos koncem května. Některé krátkodobé projekty se tak staly prakticky nerealizovatelnými. Má fakulta nějakou strategii pro řešení této situace? A podniká ve spolupráci s univerzitou něco, aby se tato politováníhodná situace již neopakovala?

Musím se přiznat, že situace kolem GAUK mě v podstatě velmi potěšila. Od počátku jsme se setkávali se skepsí, zda jsme schopni podat dostatek projektů, a nakonec jsme GAUK skutečně dokázali doslova zahltit. To má mimo jiné za důsledek skutečnost, že humanitním a společenským oborům bude navýšena vnitřní finanční kvóta, a nebudeme tak nejslabším článkem podpory. To nelze nazvat jinak než úspěchem. Na druhé straně přinesla tato nová situace procedurální problémy, které řešíme společně s vedením UK, a já předpokládám, že na nás bude GAUK v příštím roce kvalitně připravena, abychom se dobrali k potřebným financím včas.

11. Publikování v impaktovaných časopisech se stává jedním ze základů hodnocení akademických pracovišť. Přitom je zřejmé, že zejména humanitní a společenským oborům s tím budou mít velké problémy, zejména strukturálního rázu. A tím nemáme na mysli jen doktorandy, ale i vyučující. Jak vnímáte rostoucí tlaky v této oblasti?

Samozřejmě je vnímám s rozpaky a negativně. Situace má asi dvě cesty řešení. Jednak se pokusit dostat se do skupiny impaktovaných časopisů, což je jistě dlouhodobější proces. Na druhé straně se nám právě pro hodnocení vědy v ČR podařilo získat jistý „vlastní“ manévrovací prostor hodnocení a přepočítávání financí. Jak jsem již řekl výše, manévrovací prostor vidím především v oddělení posuzování našich humanitních věd a věd ostatních, řekněme přírodovědecky „exaktních“. V každém případě bych varoval před „šílenstvím“ bibliometrie a scientometrie, protože se mnohdy pokoušíme kvantifikovat něco, co možná ani takto prostě vyjádřit nejde.

12. S předchozí otázkou souvisí také reforma ediční politiky Filozofické fakulty. Inicivoval jste proces reformulace ediční politiky s cílem jasného a koncepčního pojetí. Nicméně výsledky jsou zatím velmi skromné: vznik reprezentativní ediční řady v univerzitním nakladatelství Karolinum. Ediční komise, jeden z klíčových nositelů

Vašeho záměru, nečinila za poslední rok žádný velký pokrok a žádný programový dokument není zatím ani „na obzoru“. Jaké jsou Vaše základní představy v této oblasti a jak do něj zapadají projekty jako „ČLOVĚK“? Ptáme se i proto, že např. v nedávném monotematickém čísle univerzitního časopisu Forum (1/2007) o ediční činnosti a univerzitě nebyl tento projekt v rámci edičních aktivit Univerzity Karlovy zmíněn...

Nevím, zda skutečnost, že se o časopisu Člověk neobjevilo nic v časopise Forum, není více problémem redakce časopisu nežli fakulty, ale pokud jde o ediční politiku, pakliže použijete „výsekový pohled“, jakým byla položena tato otázka, pak máte jistě pravdu, na druhé straně bych se na celou věc pokusil podívat v jistém kontextu. Žádné vedení fakulty nezačíná v roce nula. Po roce se nám podařilo „pouze“ založit reprezentativní monografickou řadu, podpořili jsme nový publikační směr projektu časopisu Člověk, připravujeme jakési zastřešení největších edičních počinů fakulty, to vše se stávajícími finančními prostředky a při vědomí neskutečné šíře fakulty. Zároveň posilujeme ediční oddělení jakožto zásadní pracoviště, které chceme více propojit s resortem vědy. Mám za to, že v rámci rychlosti plynutí „akademického času“ toho není málo...

13. A co samotný projekt časopisu „ČLOVĚK“? Projekt jste jednoznačně podpořil, nicméně původní záměr tvůrců projektu byl poněkud širší. Elektronická podoba časopisu ve spojení s množstvím a pestrostí oborů na Filozofické fakultě představuje potenciál, který by se dal využít pro zkvalitnění studia (např. větší provázaností spolupráce vyučujících a studentů), ale i vytvoření společenskovedního portálu apod.. Co si od projektu „ČLOVĚK“ slibujete Vy? Jakým směrem by se podle Vás měl projekt ubírat?

Projekt Člověk jsem ve stávající rozšířené formě jednoznačně podpořil, přičemž další rozšíření si dokážu představit ve chvíli „osvědčení se“ stávající podoby. Pokud zde bude pohyb ke skutečnému společenskovednímu portálu, budu jistě tento směr podporovat.

14. Zbývá žertovná soutěžní otázka na závěr. Co má společného (údajně) první kostka cukru na světě a rod Dalberg-Ostein?

Za žertovnou otázku děkuji. Že by pojítkem byly Dačice?

Ano, správně. Získáváte první cenu, kterou je bezplatná prohlídka redakčních prostor časopisu „ČLOVĚK“. Děkujeme za rozhovor a přejeme mnoho sil v dalších letech řízení fakulty.

Za redakci se ptali:

PhDr. Vilém Novotný a PhDr. Martin Polášek